

STATSMINISTERENS FOREDRAG I NORSK PETROLEUMSINSTITUTT,
OLJEN SOM ØKONOMISK OG STRATEGISK FAKTOR I 1980-ARENE

Den spente situasjonen i Midt-Østen er en ny, alvorlig påminnelse om hvor utsatt Vestens energiforsyning er.

Over halvparten av verdens påviste oljereserver finnes i dette området, og i 1979 kom nærmere 40 % av OECD-landenes tilførsler herfra.

Den tragiske krigen mellom Irak og Iran har også rammet en del av oljeproduksjonen i Midt-Østen.

Hvilke virkninger dette vil ha for Vestens oljeforsyning er i dag vanskelig å si. Det vil avhenge

- 2 -

av om konflikten vil bli utvidet, hvor lenge avbrekket varer, og i hvilken utstrekning andre produsentland øker sin produksjon.

Men langt verre er det at denne krigen kan spre seg og øke risikoen for supermaktkonfrontasjon i Midt-Østen, og dermed sette selve verdensfreden i fare.

Vi kan kanskje ta supermaktens forsiktige reaksjoner som tegn på at de er seg fullt bevisst de alvorlige farer konflikten innebærer, og at konflikten likevel vil la seg begrense.

Vi har bak oss en 30-års periode hvor oljen har fått en stadig større betydning i verdensøkonomien.

Mens oljen i 1950 bare sto for en beskjeden del av det samlede energiforbruk i verden, er situasjonen i dag

at den dekker en større andel av forbruket enn alle de andre energikilder til sammen. Samtidig har vi opplevd en enorm vekst i det samlede energiforbruk som følge av den økonomiske utvikling.

Når oljen i 1950- og 60-årene kunne få en så dominerende plass i energibildet, skyldes det først og fremst at oljeprisene relativt sett var svært lave.

Dette endret seg i løpet av 1970-årene, etter at OPEC ble dannet og produsentlandene tok kontroll over produksjon og prisfastsettelsen.

De to kraftige prisøkninger i 1973/74 og i 1979 har gjort det klart at vi i fremtiden neppe kan regne med en utvikling der oljeprisene ligger under den alminnelige prisstigning i verden.

OPEC-landenes syn på den fremtidige prisutvikling

fremgår av det forslag til langtidsstrategi for prispolitikken som er satt frem av et OPEC-utvalg under formannskap av Saudia Arabias oljeminister Yamani.

Dette forslaget går ut på at oljeprisene skal justeres hvert kvartal. Justeringen skal foretas i samsvar med prisutviklingen på de OECD-varer som OPEC-landene importerer, og med tilpasninger for utviklingen av valutakursene og den økonomiske vekst i OECD-landene.

Om OPEC kan bli enige om en prisstrategi etter disse linjer er i dag usikkert. Og om man kan bli enige om prinsippene, gjenstår det å gjennomføre dem i praksis. Det vil sette store krav til samhold og samarbeid.

Når det gjelder den videre prisstigning som vi under alle omstendigheter må regne med, må vi kunne gå

ut fra at den ikke blir slik at den vil føre til et sammenbrudd i de vestlige økonomier. Jeg ser da bort fra hva en full krig i Midt-Østen kan føre til.

Når jeg antar dette er det på bakgrunn av den gjensidige avhengighet som eksisterer mellom produsent- og forbrukerland. I virkeligheten er de tilnærmet like avhengige av hverandre.

Forbrukerlandene - i første rekke de vestlige industriland - er avhengige av jevne og sikre oljeforsyninger for å holde sitt næringsliv gående. Men produsentlandene - som for det meste er utviklingsland - er avhengige av jevne og betydelige eksportinntekter for å kunne gjennomføre sin økonomiske utvikling.

Det kan derfor ikke være i noens interesse å sette oljeprisene så høyt at det vestlige produksjonsapparat

bryter sammen.

Jeg tror ikke det er her problemet ligger. Problemet er heller å få til en prisutvikling som er slik at den ikke blir en for kraftig bremse på den økonomiske vekst. Det var det som skjedde under de store prishoppene i 1973/74 og i 1979.

Men skal dette kunne oppnås, vil det være nødvendig med en betydelig innsats av industrilandene i retning av begrensninger i oljeforbruket. Det forutsetter også at et rimelig produksjonsnivå opprettholdes i produsentlandene, samt at det kommer i stand et nærmere samarbeid mellom produsent- og forbrukerland.

Når det gjelder produksjonsutviklingen, tror jeg ikke vi kan regne med noen øking i produksjonen i de

viktigste produsentlandene i Midt-Østen utover i 1980-årene - kanskje heller en reduksjon.

Holdningen i disse landene preges mer og mer av bevisstheten om at petroleumsressursene er de eneste ressurser de har, og som det gjelder å ta vare på. Samtidig er erkjennelsen voksende for at den økonomiske utviklingsprosess er vanskeligere og vil kreve lengre tid enn opprinnelig antatt.

Dersom det er en rimelig arbeidshypotese at oljeproduksjonen i verden i de nærmeste årene fremover vil holde seg noenlunde konstant - jeg ser igjen bort fra en større militær konflikt i Midt-Østen - så må vi regne med at et mindre kvantum enn i dag vil stå til rådighet for OECD-landene.

Vi må her for det første regne med en økning av

forbruket i OPEC-landene selv. Videre må vi ta i betraktning en sannsynlig økning i leveransene til de oljefattige utviklingsland. Dessuten kan Sovjetunionen og de øst-europeiske land sett under ett gå over til å bli nettoimportør.

Denne situasjon stiller krav til langsiktighet i de energipolitiske disposisjoner som OECD-landene treffer - enkeltvis og i fellesskap. Det gjelder særlig det påtrengende behov for energisparing og arbeidet med å få redusert oljens andel av det samlede energiforbruk.

Under statsrådsmøtet i Det internasjonale energi-byrået, IEA, i mai i år, ble disse behov reflektert bl.a. i vedtaket om å få oljeandelen av energiforbruket redusert i løpet av 80-årene, fra nåværende 53 % til omkring 40 %.

Det er klart at en slik langsiktig omstilling

vil kreve en meget betydelig innsats, hvor en rekke virkemidler vil måtte tas i bruk. Og prosessen blir desto vanskeligere fordi enkelte av de virkemidler som er nødvendige for å løse de mer langsiktige problemer, vil øke problemene på kortere sikt.

Dette gjelder i første rekke prisutviklingen. En økning i realprisen på olje vil på lengre sikt være nødvendig for å legge grunnlaget til rette for de meget betydelige investeringer i alternative energikilder, som må til om vi ikke skal stå dekningsløse når oljealderen tar slutt.

Men samtidig vil en slik prisstigning på kortere sikt ha en negativ virkning på den økonomiske vekst. Den vil skape økt inflasjonspress og større arbeidsløshet. Dette gjelder særlig en prisstigning som er karakterisert

av plutselige og sterke hopp i prisene, avløst av perioder med fall i realprisene. Med andre ord en utvikling som den vi har hatt det siste tiår.

Spørsmålet reiser seg da om vi kan skape en prisutvikling som fremmer en nødvendig omstilling og samtidig er slik at den kan absorberes i den økonomiske utvikling i industrilandene uten å skape altfor alvorlige vekstproblemer.

Det finnes neppe noen fullgod løsning på dette dilemma. Men jeg tror at vi har oppnådd meget om vi får skapt en høyere grad av forutsigelighet med hensyn til fremtidig pris- og produksjonsutvikling. Vedtakelse av en langtidsstrategi på produsentsiden vil være et betydelig bidrag til slik økt forutsigelighet, dersom et slikt

vedtak også følges opp i praksis.

Hittil har disse spørsmål vært behandlet nesten utelukkende innenfor de respektive interesseorganisasjoner OPEC og OECD/IEA.

Det må imidlertid være viktig å få i stand en dialog mellom produsent- og forbrukerlandene på tvers av interesseorganisasjonene.

I en slik dialog må man kunne drøfte bl.a. en langtidsstrategi for prisutviklingen, og spørsmålet om hvilke bidrag de to sider må gi for å få i stand en jevnere prisutvikling og sikrere leveransesituasjon.

Vi arbeider på norsk side aktivt for dette, men jeg vil ikke legge skjul på at det er et meget vanskelig og langsiktig arbeid.

Blant de problemer som vi her kommer opp mot,

kan det være grunn til å nevne særlig to.

For det første produsentlandenes frykt for at en dialog med industrilandene vil underminere deres rett til selv suverent å avgjøre hvilken pris de skal sette på sine produkter og hvilket produksjonsnivå de skal holde.

For det annet nødvendigheten av å inkludere i dialogen spørsmålet om bistand til de oljefattige utviklingsland.

Disse bistandsspørsmål vil stå sentralt i FNs kommende globale forhandlinger om nord/sør-spørsmål, men vil også måtte inngå i enhver annen form for dialog mellom produsent- og forbrukerland.

Dette vil være politisk nødvendig for overhodet

å få en slik dialog i stand. Det vil også være rimelig ut fra det forhold at ingen har merket virkningene av oljeprisstigningen sterkere enn nettopp de oljefattige utviklingsland.

Når det gjelder vår evne til på lengre sikt å redusere oljens andel av det totale energiforbruk, vil jeg gi uttrykk for en viss forsiktig optimisme. Jeg tror at OECD-landene har innebygget i seg den grad av fleksibilitet som er påkrevet for at de nødvendige tilpasninger kan finne sted.

En forutsetning for en slik optimisme er imidlertid at vi på kortere sikt får den tiden vi trenger, og 80-årene vil her være særlig viktige. Så lenge oljens andel av det totale energiforbruk er så høy som den er i dag, vil vi i denne perioden være meget sterkt avhengige av utviklingen

i de ledende produsentland i Midt-Østen.

Det er her oljens betydning som strategisk faktor kommer inn i bildet.

Vi må regne med muligheten av intensivt øst/vest-rivalisering om innflytelse i Midt-Østen, og vi står dårlig dersom en slik rivalisering slår ut i åpne konflikter.

Vi må derfor håpe at begge sider ser farene ved tiltak som kan true motpartens vitale interesser, og dermed stabiliteten i de gjensidige forhold. Vi må også håpe at utviklingen i de berørte land selv ikke vil gå slik at det reises alvorlige problemer for en noenlunde stabil olje-produksjon.

Når det gjelder norsk oljevirkosomhet og oljepolitikk i dette internasjonale bildet, har jeg inntrykk av at de

vesentlige trekk er internasjonalt akseptert. Det gjelder vår målsetting om full norsk styring og kontroll med virksomheten, og det gjelder den utvinningstakt vi har lagt oss på.

Internasjonalt deltar vi i arbeidet innenfor OECD/IEA for å utforme en mer effektiv energipolitikk og en reduksjon i de vestlige lands oljeavhengighet. Innenfor FN og bilateralt arbeider vi aktivt for å få i stand en dialog mellom produsent- og forbrukerland.

Men vårt internasjonale engasjement legger samtidig visse forpliktelser på oss og på vår politikk. Dersom vi skal bevare internasjonal påvirkningsmulighet og troverdighet i internasjonalt samarbeid, kan vi ikke unnlate å treffe de samme energipolitiske tiltak som andre land må gjennomføre, og vi kan ikke bevilge oss spesielle fordeler fordi vi har

funnet petroleum på norsk sokkel.

For eksempel bør det også på det innenlandske marked i Norge føres en pris- og salgspolitikk som er slik at vi fremmer energiøkonomisering og unngår overforbruk og sløsing. Funnene av olje og gass på sokkelen begrunner ikke i seg selv en lavere pris i Norge enn den som kan oppnås ved eksport.

Når det gjelder prispolitikken vil jeg nevne to forhold:

Det er klart at vi har fordeler av stigende oljepriser. Men det er like klart at det et sted går en grense. Dersom prisene stiger så sterkt og høyt at de lammer veksten i de land vi handler med, vil dette kunne ha meget negative

virksomheter på den øvrige og største del av vårt næringsliv.

Derfor er også vi direkte interessert i at det blir funnet frem til rimelige ordninger for prisutviklingen.

Norsk olje er på grunn av kvalitet og markedsnærhet ikke billig, og vil heller aldri bli det. Men det er en forutsetning at den ikke skal ha noen markedsledende funksjon.

Prisen på norsk gass har hittil ligget lavt. Jeg tror imidlertid det er viktig at vi i nye kontrakter finner frem til priser som er mer i samsvar med energinnholdet i gass sett i forhold til olje - og slik at vi kan få i stand en mer effektiv utnyttelse av disse to verdifulle råstoffene.

Når det gjelder forsyningene av petroleum til det norske marked i den nåværende usikre situasjon, regner vi med at vi har et godt utgangspunkt i den produksjon som foregår i Nordsjøen.

Jeg forstår også at såvel fagmyndigheter som de selskaper som tar del i oljevirkksomheten i Nordsjøen, anser tilgangen til Norge pr. idag som uproblematisk.

I denne sammenheng vil jeg gjerne peke på at de selskaper som markedsfører petroleumsprodukter i Norge, har et felles ansvar for at alle distrikter i landet er rimelig dekket av selskapenes markedsføringsapparater.

Petroleumsressursene på kontinentalsokkelen vil sikre våre energiforsyninger i årene fremover, samtidig som petroleumsvirksomheten gir betydelige bidrag til norsk økonomi.

Det er Regjeringens målsetting at oljepolitikken skal utformes slik at petroleumsressursene kan komme hele samfunnet til gode. Det er da viktig at den vesentlige

del av petroleumsproduksjonen disponeres av landets myndigheter.

Regjeringens målsetting for et industri- og energisamarbeid med andre land, forutsetter også at myndighetene disponerer en petroleumsproduksjon som kan inngå som et ledd i slike samarbeidsavtaler.

Regjeringens syn innebærer at all statlig råoljetilgang - også produksjonsavgift - bør disponeres samlet gjennom Statoil/Norol i forståelse med Olje- og energidepartementet.

Statoil/Norol vil kunne få spesielle forsyningsforpliktelser både nasjonalt og i forhold til samarbeidspartnere utenfor landets grenser.

Innenfor de rammer som dette måtte sette for markedsføringen, er det Regjeringens forutsetning at valg av

markeder og salg av statlig petroleum skal foregå etter forretningsmessige prinsipper.

Den vesentlige del av både gass og olje vil i årene fremover måtte avsettes i utlandet. Hovedoppgaven i avsetningspolitikken vil være å finne frem til den totalt sett mest lønnsomme avsetning.

Ut fra markeds- og transportforhold vil det være Norden, det øvrige Vest-Europa og USA som forbli de mest naturlige markeder for norsk petroleum.

Det er også i disse områdene forholdene synes å ligge best til rette for å nytte petroleumsleveranser som ledd i et bredere energi- og industrisamarbeid. Meningen med et slikt samarbeid er å søke å fremme en livskraftig utvikling av norsk næringsliv utover de sektorer som blir

styrket gjennom selve oljevirkosomheten.

Petroleumsressursene på norsk kontinentalsokkel vil også kunne danne direkte grunnlag for industri i Norge gjennom videreforedling av våt- og tørrgass samt raffinering av olje.

I 80-årene vil en eventuell ilandføring av tørr- og våtgass fra Statfjord-feltet kunne danne basis for industriell utnyttelse i vårt land. Produksjon av amoniakk, metanol og etylen fremstår som de mest aktuelle prosjekter for utnyttelse av gassressursene.

For tiden forhandler som kjent et norsk kjøper-konsortium med selskapene i Statfjordgruppen om vilkårene for slike leveranser. Regjeringen tar sikte på at det fattes vedtak om ilandføringssted for Statfjordgassen våren 1981.

Det arbeides også med planer om en utvidelse av raffineriet på Mongstad. I tillegg til å forsyne Norols markedsføringsapparat i Norge, danner dette raffineriet også basis for Statoil/Norols eksport av produkter. En eventuell utvidelse vil måtte sees i lys av den statlige avsetningspolitikken.

Grunnlaget for norske selskapers engasjement i raffinering og markedsføring av petroleumsprodukter på lengre sikt må i utgangspunktet være den petroleums-tilgang selskapene får gjennom egen produksjon.

De utenlandske oljeselskaper har gjort en verdifull innsats i norsk oljevirkosomhet. Men det er en naturlig konsekvens av Regjeringens målsetting for oljepolitikken at norske selskaper - i første rekke Statoil - spiller en

stadig viktigere rolle. I denne styrking og utbygging av det norske oljemiljø vil også Hydro og Saga få betydelige oppgaver.

Dette betyr ikke at de utenlandske selskaper ikke lenger vil ha noen plass i norsk oljevirkksomhet. For overskuelig fremtid vil de ha en slik plass. De kan tilføre norsk virksomhet viktige ressurser og impulser med hensyn til teknologi, personell og internasjonal markedsføring.

Hvilke former de utenlandske selskapers deltakelse vil få, kan komme til å variere. Vi har allerede forsøkt forskjellige former. Jeg tror at fremtidens deltakelse vil dekke over et vidt spektrum av forskjellige samarbeidstyper.

Oljevirkksomheten er ennå en ung næring i Norge. Det er ikke mer enn drøye 15 år siden det første hullet ble

boret på kontinentalsokkelen. Siden denne spede starten har imidlertid næringen vokst kraftig, og fremstår i dag som en av grunnpilarene i norsk økonomi. Dette illustreres ved at næringen bidrar med om lag 15 % til vårt bruttonasjonalprodukt.

De første 15 årene var en periode hvor vi konsentrerte oss om å så. Virksomheten var preget av leting og utbygging. Men den etterspørsel etter varer og tjenester som virksomheten ga støtet til, ga betydelige stimulanser til norsk industri, og bidro til å opprettholde sysselsettingen i en vanskelig periode.

Selv om oljevirkksomheten er kapitalintensiv, har de arbeidsplasser den har skapt, hatt stor betydning både lokalt og for landet som helhet. I tillegg har

forventningene om fremtidige oljeinntekter bidradd til at vi, i en verden preget av arbeidsløshet og stagnasjon, har kunnet føre en politikk hvor vi har stått fast på vår ambisiøse målsetting om full sysselsetting.

Ut fra disse forhold har oljevirkksomheten allerede i den perioden vi har bak oss, hatt betydelig innflytelse på norsk samfunnsutvikling.

Også fremover i 80-årene vil vi stå ovenfor store utfordringer på utbyggingssiden. For å sikre at produksjonen og inntektsrealisering fra sektoren opprettholdes fra begynnelsen av 90-årene, vil det være behov for å sette i gang nye prosjekter. Pr. i dag har vi påvist tilstrekkelige reserver til at dette vil kunne gjennomføres. Innenfor den gruppen av mulige, nye prosjekter vi ser foran oss, ser Regjeringen det som sin oppgave å foreta en prioritert

utbygging ut fra de overordnede målsettinger som er trukket opp for oljevirkksomheten.

På terskelen til 80-årene ser jeg for meg et tiår hvor vi vil høste frukter av den innsats vi frem til i dag har satt inn i oljevirkksomheten.

Verdiskapingen i oljesektoren vil i løpet av tiåret øke betydelig. Henimot slutten av 80-årene vil sektoren kunne bidra i størrelsesorden 30 % til brutto-nasjonalproduktet. Størstedelen av dette vil tilfalle staten i form av skatter og avgifter.

Vi har i dag påvist reserver som gjør at vi kan opprettholde produksjonsnivået på f.eks. 90 mill. tonn oljeequivalenter til tidlig i neste århundre.

De reservepotensialer vi i tillegg kan se på norsk

sokkel, gjør at et slikt produksjonsnivå vil kunne opprettholdes langt ut i neste århundre.

De tilpasningsproblemer som må oppstå når petroleumsproduksjonen en gang trappes ned, vil dermed ligge mer enn en generasjon frem i tiden. Likevel må langsiktige betraktninger påvirke bruken av oljeinntektene.

Inntektene stiger sterkt i de nærmeste år, men deretter flater veksten ut. Veksten i det innenlandske forbruket bør holdes noenlunde jevn over tiden, ellers kan vi få unødige tilpasningsproblemer og uro.

Ser vi fram mot år 2000, ser det ut til at den ekstra forbruksvekst pr. år som petroleumsinntektene vil gi grunnlag for, blir mindre enn én prosentenhet pr. år. Den kan bli vesentlig mindre.

Den svakere økonomiske utvikling internasjonalt de siste årene har i sterk grad bidradd til redusert vekst i økonomien utenom oljesektoren. Hvis den reduserte veksttakt i verdensøkonomien varer ved i årene fremover, vil inntektsveksten for Norge kunne bli lavere totalt sett enn det den var i perioden 1955-75. Det gjelder selv med høye anslag på oljeinntektene.

Produksjonsveksten i resten av økonomien vil derfor fortsatt være den viktigste enkeltfaktor bak inntektsveksten i de neste 20 årene. Likevel er det klart at oljevirkosomheten på kontinentalsokkelen vil gi oss muligheter og en handlefrihet som få andre land vil ha.

Når det i den offentlige debatt hevdes at vi må unngå å få en såkalt Kuwait-økonomi, tenker en først og

fremst på at vi må unngå å få en økonomi som ensidig er avhengig av hva som skjer i petroleumssektoren. Dette er også Regjeringens politikk. Et solid byggverk bør stå på flere pilarer - en god økonomi må ikke være avhengig av en sektor alene.

Det er viktig at vi bevisst bruker oljeinntektene til å investere slik at vi ikke i for stor grad blir avhengige av oljen. Disse og andre langsiktige vurderinger vil Regjeringen komme tilbake til i forbindelse med Langtidsprogrammet for 1982-85.

Det har vært pekt på at det norske samfunnet nå disponerer varer og tjenester i et slikt omfang at inntektene fra oljevirkksomheten, "oljepengene", i sin helhet går med. På tross av det store omfanget oljepengene nå har, har det vært kritisert at vi i opplegget for 1981

kommer ut med et underskudd på driftsbalansen på 2,9 milliarder kroner.

Her vil jeg peke på at 1981 vil være et svært vanskelig år for Norge. Vi går inn i et år der etterspørselen fra utlandet vil være særdeles svak. Det vil ikke være riktig å legge til grunn at dette blir den normale utvikling i årene som kommer.

Et vesentlig poeng er også at oljepengene bidrar sterkt til å holde investeringene oppe. Dermed går ikke oljepengene med til det løpende forbruk alene, men bidrar til å skape et nytt inntektsgrunnlag på lengre sikt.

Mens andre vest-europeiske land stort sett har en investeringsrate (investeringer i prosent av bruttonasjonalproduktet) på rundt 20 %, har vi i Norge en investeringsrate

på rundt 27 %. Dette vil være grunnleggende når det gjelder vårt ønske om en økonomi bygget på vekst og full sysselsetting i årene fremover.

Det er altså riktig at vi "bruker" oljepengene - men vi bruker dem ikke opp. Vi investerer i de tradisjonelle næringene - dette sikrer vår økonomi flere ben å stå på.

Etter 1981 bør vi imidlertid få overskudd i utenriksøkonomien. En stor utenlandsgjeld reduserer vår manøvreringsfrihet i den økonomiske politikk overfor ulike hendinger som norsk økonomi kan bli utsatt for, f.eks. ved lengre avbrudd i oljeproduksjonen.

La meg slutte med å si at utformingen av norsk oljepolitikk og oljevirkosomhet har vært preget av forsiktighet, men en legitim forsiktighet.

Vi vet ennå lite om de langsiktige virkninger av oljevirkosomheten, på det norske samfunn, på naturmiljøet omkring oss og på vår internasjonale stilling. Oljeutvinningen på kontinentalsokkelen foregår i teknologiens grenseland. Også derfor er det viktig å gå forsiktig frem.

La meg også si at jeg har inntrykk av at der hvor vi internasjonalt har hatt anledning til å forklare vår oljepolitikk og de forhold som ligger bak, er den både blitt forstått og respektert.
